

کاشان

وز اصفهان به کاش و به کاشانهای خویش

گلها میان دیده و در دل خلنده خار

در «برهان قاطع» آمده است: «کاش به معنی کاشکی، خواهش، آرزو، افسوس

و مخفف کاشان هم هست و آن شهری است معروف از عراق. ۲.»

شهرستان کاشان، یکی از شهرستان های استان اصفهان است.

این شهرستان از طرف شمال به شهرستان گرمسار و دریاچه قم (دریاچه نمک)

و از طرف شمال غربی به شهرستان قم، و از طرف مشرق به شهرستان اردستان،

و از طرف جنوب به شهرستان نطنز و بخش میمه*، و از طرف مغرب به

شهرستان دلیران محدود است. شمال و مشرق شهرستان کاشان به کویر محدود

می شود.

در حفاریهایی که توسط باستانشناسان در تپه «سیلک» در چهار کیلومتری غرب شهر

کاشان به عمل آمد ه ، طبقات گوناگونی مشاهده شده است که نمودار زندگی متفاوت

انسانها در هزاران سال قبل از میلاد مسیح می باشد . در آنجا حتی نشانهایی از

تمدنهای اولیه بشری به دست آمده است . بعید نیست که نام « کاشی » و « کاشان »

از قوم « کاسی » و « کاسیان » گرفته شده باشد . « کاسیان » در نیمه دوم هزاره دوم

قبل از میلاد . در حدود مغرب « نجدایران » زندگی میکردند و ممکن است که اصطلاح

« کاسی » ، مفهوم نژادی وسیعتری از تسمیه « قوم واحد در میان اقوام زاگرس »

داشته باشد .

- (۱) شعر از شیبانی کاشانی ، شاعر دوره قاجاریه .
- (۲) برهان قاطع ، جلد سوم ، صفحه ۱۵۶۶ و منظور از عراق ، عراق عجم است .

منظور آنکه شاید علاوه بر کوههای زاگرس ، کاسیها در سایر نقاط ایران نیز سکنی

داشته اند . یا اگر سکنی نداشته اند ، اقلأ ارتباط داشتند و این نام به محلهای مختلفی

در گوشه و کنار ایران اطلاق شده است .۱۰

در « تاریخ کاشان » درباره وجه تسمیه این شهر چنین آمده است : « کاشان در کتب

قدیمی « کاشان » و « قاسان » هم ضبط شده است ، این هر دو معرب کاشان است .

در زمان قدیم نام این ولایت «چهل حصاران» بود و قلعه و برج و بارو نداشت .
هنگامی که «زبیده خاتون» همسر «هارون الرشید» از این محل عبور می کرد ،

مردم از او خواستند که در آنجا برای مقابله به حملات دیلمان ، برج و بارو ساخته شود .

در ساعت سعد ، چنانکه معهود است از برای علامت و آثار طول و عرض و وضع

هر بنایی ، کاه یا گچ یا خاکستر ریختند ، و بنیاد قلعه بندی این بلده را کاه فشاندند .

لهذا به «کاه فشان» موسوم گشت و بر اثر کثرت استعمال ، پارسیان «کاشانش»

گویند . کاشان در قدیم جزو «دارالایمان» بود قم بود . بعضی از قراء و توابع

کاشان که در جانب اصفهان است ، جزء اصفهان بود . ولی در دوره صفویه ،

کاشان جزء اصفهان محسوب می شد و در دوره قاجاریه جزء قم بود . ۲»

در همان کتاب به نقل از «تاریخ قم» نوشته شده است : «قاسان ، را نام نهادند به

رودخانه ای که آن را به زبان عجم «کاسه» گویند و گویند که «قاسان» دریا

بوده است و آن را «کاسه رود» خوانده اند . ۳»

وجه تسمیه مربوط به مسافرت زبیده خاتون به کاشان و کاه فشاندن ، چندان صحیح

به نظر نمی آید ، زیرا اولاً ، در تمام نقاط برای آنکه جای بنا مشخص و پی ریزی

ساختمانها و شهر معلوم شود ، گچ یا گاه میریختند . این موضوع تنها مختص کاشان

نیست . ثانیاً ، مسافرت « زبیده خاتون » به کاشان صحت تاریخی چندانی ندارد .

به هر جهت شما خواننده عزیز مختار هستید هر وجه تسمیه ای را که از نظر عقل

و منطق صحیح تشخیص می دهید ، قبول بفرمایید .

« ابن حوقل » جغرافیا نویس قرن چهارم هجری درباره کاشان چنین نوشته است :

« کاشان (قاسان) شهر کوچکی است و بناهای آن از گل ساخته شده و همه شهرهای

جبال جزء ری چنین است » ۴

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

- ۱) فرهنگ معین ، جلد ششم ، صفحه ۱۵۱۸ ، ۱۵۲۰ .
- ۲ و ۳) تاریخ کاشان ، ن . ک صفحات ۶ ، ۷ ، ۸ ، ۳۴
- ۴) صورة الارض ، صفحه ۱۱۴

www.kandooocn.com

در « خلاصة البلدان » آمده است : « کاشان در قدیم چندان شهریتی نداشت و قصبه و

رستاقی از توابع بلدة قم بود و در تواریخ مذکور است که « قاسان » نام رودخانه ای

بود که آن را به زبان فارسی کاشان می خواندند ، و الحال آن رودخانه خشک است و

به جای آن شهر بنا شده است ، بعضی دیگر گفته اند که « قاسان » نام شطی بوده که

به فارسی « کاس رود » می خواندند . بعد از آنکه آب شط شروع به خشکی نمود .

اول موضوع قریه ، « بطریده » که الحال به « بدریه » مشهور است ، ظاهر شد .

آنجا بلند ترین موضع آن رود بود و بعد از ان موضع ، قریه « درام » ظاهر شد .

بعضی گفته اند آن را « قاسان اکبر » بنا نهاد و به نام خود خواند . « ۱

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

« مقدسی » ، کان را شهری نامور و کهنسال در مرکز کویر می داند و می گوید :

« پیرامون آن کشتزارهای آباد و کاریزها فراوان دارد . در ساختن قمقمه ماهرند و

در آنجا نوعی ، « طلخون » (ترخون) دیدم که مانندش ندیده بودم . مرکز هلوی

خوب است . عقربهای شگفت انگیز دارد . شنیدم که « ابوموسی اشعری » هنگامی

که از گشودن شهر در ماند ، گژدمهای زهرآگین از « نصیبین » درکوزه ها بیاورد

وبه درون دژپرتاب همی کرد تا مدافعان از آن بجستند وشهرخود تسلیم دشمن کردند.

« ۲

لازم به تذکر است که در زمان قدیم ، برای تصرف شهرها دست به هرحیله ای می زدند

ولی بنده مطلبی را که « مقدسی » درباره کژدمهای زهرآگین « نصیبین » ذکر کرده

است ، در هیچ مأخذ دیگری ندیده ام .

در « تقویم البلدان » به نقل از « العزیزی » نوشته شده است : « قاشان شهری است پر

نعمت در وسط بلاد « جبل » . ۳ خراجش به خراج قم افزوده شود . « ۴ و به نقل از

« اللباب » گفته شده است : « قاشان شهری است نزدیک قم و مردمانش شیعی

هستند .

جماعتی از علما به آن منسوبند . ۵ «

« حمد الله مستوفی » در قرن هشتم هجری از جمله کسانی است که بنای شهر را به

« زبیده خاتون » منکوحه * « هارون الرشید » نسبت می دهد و می گوید : « بر

ظاهر آن قلعه ای گلین است که آن را « فین » خوانند . هوایش گرمسیر و آبش از

کاریز « فین » و رودی است که از « قهرود » و « نیاسر » آید . به زمستان هوای

آنجا سرد می شود و مانند ساوه ، یخ آب در چاه پندند تا به هنگام گرما باز دهد . « ۱

معلوم می شود که این کار یخ آب بستن درچاهها ، در آن زمان مخصوصاً در مناطق

کویری معمول و متداول بوده است . « حمد الله مستوفی » اضافه می کند :

« از میوه هایش خربوزه و انگور است .

مردم آنجا شیعه اثنی عشری و اکثرشان حکیم وضع و لطیف طبع هستند . در آنجا ،

جهال * و بطال * کمتر باشند . از حشرات ، عقرب در آنجا بسیار بود و قتال * باشد

و گویند غریب را کمتر زخم زند . « ۲

اکنون که سخن از عقرب کاشان به میان آمد ، بیتی از « قطران تبریزی » در این باره

نقل می کنیم :

ولی * را گنج بی رنجی ، عدو * را رنج بی گنجی

یکی را کژدم کاشان ، یکی را زر کاشانی

در نیمه دوم قرن نهم و نیمه قرن دهم هجری ، پارچه های ابریشمی کاشان شهرت بسیار

داشت و شهر نیز پر جمعیت بود . پارچه ابریشمی و نخی چندان فراوان به دست می آمد

که در یک روز هر کسی می توانست از این پارچه ها تا ارزش ده هزار دوکات فراهم

کند . پیرامون شهر نزدیک سه میل و دارای حصار و حومه ای زیبا و وسیع بود . ۳

اما متأسفانه در نیمه دوم قرن دهم (۹۸۲ ه . ق) شهر کاشان و روستای « فین » دچار

زلزله ویران کننده ای شدند و خانه ها و بازار شهر خراب گشت . در این زلزله ، بیشتر

قریه « فین » دچار خرابی شد ، ولی زلزله ای که در سال ۱۱۹۲ ه . ق در شهر کاشان

اتفاق افتاد ، بسیار شدیدتر و ویران کننده تر بود . به طوری که « صباحی بیدگلی »

می گوید :

کوچه و بازار آن شد آنچنان ویران که کس

فرق نتوانست کردن این کدام است ، آن کدام

ولی پس از مدتی بازار کاشان را دوباره ساختند و در زمان « کریمخان » ، خندقی به

۱) نزهة القلوب ، صفحه ۷۴

۲) نزهة القلوب ، صفحه ۷۴ ، درضمن معمولاً حشرات هر شهر غریب گز هستند ، ولی « حمد الله مستوفی » بر عکس گفته است .

۳) سفر نامه ونیزیان در ایران ، صفحه ۸۱
دور شهر کشیدند . ۱

از زمانهای قدیم ، قالی و قالیچه و دستمالهای ابریشمین و انواع مخمل و زری

دوزی کاشان مشهور بوده است .

در « ظرایف و طرایف » آمده است : « مس سرخ ، پارچه ، سفالینه ، جوزقند ،

زر، کژدم ، قمقمه ، قالی و خربوزه کاشانی شهرت دارد . « ۲

« شاردن » سیاح و بازرگان فرانسوی در دوره صفویه درباره کاشان می نویسد :

« شهر کاشان در دشت وسیعی قرار دارد که درازای آن یک فرسنگ و و پهنایش

ربع فرسنگ است . باروی شهر ، دیوار مضاعفی دارد که مجهز به برجهای

قدیمی می باشد . پنج دروازه دارد به نامهای دروازه دولت ، دروازه فین ،

دروازه قصر ملک ، دروازه قم و دروازه اصفهان . « ۳

« شاردن » در جایی دیگر گفته است : « در هیچیک از شهرهای ایران ،

مصنوعات و منسوجات مخمل و حریر و تافته و ابریشم و قطعات سیم بفت و

زربفت و زریهای ساده و گلدار و ابریشمی بیشتر از کاشان و حومه تهیه

نمی گردد.

تنها در یکی از نقاط حومه شهر ، هزار کارگر ابریشم بافت کار می کنند . این

آبادی « اران » نام دارد . در فاصله دو فرسخی شهر واقع ، و از دور همچون

شهر زیبایی جلوه گراست . دوهزار باب خانه و باغچه و ششصد باغ زیبا دارد . « ۴

« توماس هربرت » در سال ۱۶۲۸ میلادی ۵ درباره کاشان چنین اضحار نظر می کند : « کاشان را از حیث عظمت و ثروت و زیبایی حقا می توان دومین شهر

ایران نامید .۶

سکنه آن قریب چهار هزار خانوار می باشد . خانه ها خوب ساخته شده و داخل بسیاری از آنها گچبری و نقاشی شده است . مساجد و امامزاده ها دارای گنبد های زیبا به رنگ فیروزه ای می باشد . بازار کاشان خیلی بزرگ و یکنواخت و انباشته از انواع منسوجات ابریشمی و زری دوزی و پشمی است که از حیث بافت و رنگ آمیزی در دنیا بی نظیر است . کاروانسرای این شهر بسیار عالی و از تمام کاروانسراهایی که ما در ایران دیدیم ، بهتر است . »

۱) تاریخ کاشان ، صفحات ۴۶۹ و ۴۹۷

۲) ظرایف و طرایف صفحه ۵۳۳

۳) تاریخ اجتماعی ایران ، مرتضی راوندی ، جلد پنجم ، صفحات ۳۳۷ و ۳۳۸ به نقل از سیاحتنامه شاردن .

۴) تاریخ اجتماعی ایران . مرتضی راوندی ، جلد پنجم ، صفحه ۳۹۵

۵) دوره شاه عباس اول .

۶) دراینکه کاشان دردوره صفویه یکی از شهرهای آباد ایران بود ، حرقی نیست ، اما

« توماس هربرت »

درتوصیف این شهرغولنموده است .

گرچه هوای کاشان درتابستان گرم و خشک است و میزان بارندگی آن بسیار کم

است ، اما در کوهپایه هایی که درغرب و جنوب کاشان قراردارند ، چشمه سارهای

پر آبی دیده می شود که یکی از آنها ، چشمه « فین » است . این چشمه در

دامنه

کوه « دندان » و « هفت کتل » ظاهر می شود و علاوه بر اینکه « فین علیا »

و « فین سفلی » به وسیله آب آن مشروب می گردد ، روستاهای حومه کاشان نیز از آب این چشمه استفاده می کنند . « فین » روستایی بسیار قدیمی است که تقریباً

در شش کیلومتری جنوب غربی شهرکاشان قرار دارد و باغ زیبای آن مشهور است .

همان باغی که در آن « امیر کبیر » صدر اعظم لایق ایران ، در دوره قاجاریه به

دست جلّادان « ناصرالدین شاه » به قتل رسید . از دیگر چشمه سارهای اطراف

کاشان ، چشمه سار « جوره بزرگ » و « جوره کوچک » است که از فراز

کوههای « قمصر » می جوشد و سپس به یکدیگر می پیوندد و به راه خود ادامه

می دهد تا وارد « قمصر » می شود . نصف آب آن حق الشرب اهالی قمصر است

و نصف دیگرش تا هوالی بند « قمصرود » جریان می یابد . « قمصر » در دره ای

مصفا و زیبا در جنوب شهر کاشان قرار گرفته است و گل و گلاب آن بسیار

معروف و مشهور می باشد . از چشمه های دیگر اطراف کاشان ، چشمه « نیاسر »

و آب « راوند » را می توان نام برد . همچنین آثاری از دو آتشکده مربوط به دوره

ساسانیان در اطراف کاشان باقی مانده است ، یکی در « خرمدشت » که حدود

بیست

کیلومتری جنوب کاشان است و دیگری « اردشیر » یا « نیاسر » قرارداد .

(۱) تاریخ اجتماعی ایران ، راوندی ، جلد پنجم ، صفحه ۳۳۸
آشنایی مختصری با تاریخچه شهرستان کرج

علی شریعتی

چکیده :

کرج از لفظ کاواک یا کاوک به معنی میان تهی می آید . به نظر میرسد به دلیل قرار گرفتن دره کرج در وسط شهر چنین نامی به آن اطلاق می شده که بعدها به کرج تبدیل گردید . کرج در نخستین تقسیمات کشوری تابع استان دوم (مرکزی) اودرسال

۱۲۵۷ در شمار شهرستانهای استان تهران قرار گرفت و سرانجام در سال ۱۳۶۸ مساحت ۵۸۳۰ کیلومترمربعی آن بین سه شهرستان جدید به نامهای کرج ، شهریار

و ساوجبلاغ تقسیم شد .

در روزگارهای کهن ، دهکده کرج از توابع طالقان محسوب می شد و بیش از صد

خانه روستایی نداشت . در شبها نورستارگان و صدای جرس کاروانیان به گوش

می رسد که بین قزوین وری در حرکت بودن و گاه برای استراحت در کاروانسرای

درمیدان کرج و یادگار کاروانسرای شاه عباسی ویا کاروانسرای سنگی که توسط

شاعباس احداث شده بود بیتوته می کردند و پس از پرداخت باج دروازه، در دشتهای

دامنه البرز به راه خود ادامه میدادند و برای تجارت و بازرگانی به شهرهای دیگر

روی می آوردند تنها آبادی قابل توجه حوالی دهکده کرج در آن زمان ، قصر

فتحعلیشاه اجار بود که بعدها به دانشکده کشاورزی اختصاص یافت .

قلعه هایی از قبیل معبد ناهید در شهرستانک ، قلعه روی زمین ، قلعه گسیل ، تکیه

سپهسالار که مقبره یکی از سادات زیدی است و به روایتی مدفن شاهزاده ابراهیم

پسر امام موسی کاظم (ع) است . امامزاده بی بی سکینه در جنوب کرج ، قلعه شاه

دژ، قلعه صلصال ، قلعه سالار، آتشگاه و درخت کهنسال ۲۰۰۰ ساله سرو خمره ای

واقع در شمال باختری کرج ، تخت سلیمان در راه چالوس ، آبادی هشتگرد در راه

قزوین همه و همه وجود یک تمدن باستانی بزرگ را در این خطه روشن می سازد .

دیرینه شهر کرج :

در طول سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۵ یعنی اوایل جنگ جهانی دوم ، کرج دهکده

کوچکی بود که در ۳۵ کیلومتری شمال غربی شهر تهران واقع بود و جمعیت آن

بیش از ۳۰۰۰ نفر نبود ولیکن به دلیل داشتن باغات سر سبز وانهار جاری خود

، به سورت مکانی سرسبز مفرح به عنوان استراحتگاه و تفریگاه مردم

شهرهای دیگر، مورد استفاده قرار می گرفت . بارندگی های فراوان ، رودخانه پر

آب کرج که از میان باغ ها و سرسبزی های کرج می گذشته و سر راه خود آنها را

سیراب می کرده ، رویهم رفته فضایی دل انگیز با آب و هوایی مفرح برای شهر

کرج که به واقع یک باغ شهر بوده را ایجاد میکرد .

وضعیت کنونی کرج :

باز گذشت زمان ،باغ شهر دیروز به دلیل جاذبه های خود و موقعیت خاص شهر از

لحاظ نزدیک بودن به تهران و سر ریز شدن جمعیت تهران به دلایل اقتصادی و

معیشتی ،روز به روز بر جمعیتش افزوده شد . به طوری که رشد سالیانه جمعیت در

حال حاضر به ۷/۱ در صد رسیده است و بر اساس آخرین سرشماری ها جمعیت

شهر کرج در حدود ۹۸۰/۰۰۰ نفر بر آورد شده است که تا سال ۱۳۸۱ ، پیش بینی

شده که این جمعیت به ۱/۶۰۳/۰۳۴ نفر خواهد رسید . با افزایش جمعیت ، اولین

چیزی که به فکر خطور می کند ، مسأله چگونگی تأمین مسکن است . باید گفت
که

برای تأمین مسکن جمعیتی که روزبه روز بر تعداد آن افزوده می شد ، شهرک های

اقماری رفته رفته جایگزین مساحت زیادی از فضای سبز شد و تعداد زیادی از

باغات توسط افراد سود جو خشکانده شده تا به تدریج درختان جای خود را

به آسمانخراشهای سر به فلک کشیده دهند .

توسعه مسکن از یک سو و کاهش بارندگی از سوی دیگر (در حدود ۲۳۷/۸

میلیمتر در سال) باعث شد که روز به روز بر تعداد باغات خشک افزوده شود ،

چرا که کاهش بارندگی سبب شده بود که آب رودخانه کرج که مهمترین منبع تامین

آب فضای سبز بوده و در اثر خشکسالیهای موجود به کمترین میزان خود برسد . به

طوری که نتواند جویگویی میزان فضای سبز موجود که در حدود ۵۵۰ هکتار

است ، باشد . در صورتی که این میزان فضای سبز ، تقریباً یک سوم حد استاندارد

فضای سبز مورد نیاز شهر کرج است . این جاست که ماهیت وجودی سازمان

پارکها و فضای سبز کرج به عنوان یک ارگان محافظ و توسعه دهنده فضای سبز

شهری نمایانگر می شود . چرا که این سازمان برای هر یک ارگان محافظ و

توسعه دهنده فضای سبز شهری نمایانگر می شود . چرا که این سازمان برای هر

یک از مشکلات موجود ، راهکارهایی را در پیش گرفته است تا بتواند با تلاشی

شبانه روزی ، فضایی سبز و متناسب و شایسته شهروندان فهیم کرج مهیا سازد .

پس لازم به نظر می آید که در ابتدایه معرفی واحدهای مختلف این سازمان پردازیم

امید است با راهکارهای کاربردی که « نخستین همایش کرج شناسی » ارائه می

دهد و مسئولین ان شاء الله اجرا می کنند ، شهر در ابعاد اجتماعی و فرهنگی و ...

آرامش بیشتری را دریابد و به شهروندان تقدیم دارد.

کرج شهری به قدمت تاریخ

کرج در گذشته ای نه چندان دور به عنوان روستایی خوش آب و هوا و بیلاقی با جذابیت های گردشگری شهرت داشت ، از پیشینه ای به قدمت تاریخ برخوردار

است .

بررسی های به عمل آمده بر روی آثار به جا مانده از تمدن پیش نشان می دهد که

شهر سقلک و ارنکه از بخش های کوهستانی دره ی چالوس در شمال کرج ، مرکز

یکی از کهن ترین آثار تمدن آریایی است . اما بی توجهی و اهمال در حفظ آثار با

ارزش تمدن باستانی لطمه ای جبران ناپذیر به این گنجینه وارد کرده است . به

عنوان نمونه ، از گاروان سرای شاه عباسی به عنوان محل ذخیره محصولات

کشاورزی استفاده می شده .

تا کنون در کرج ۲۸۲ اثر تاریخی شناسایی و به ثبت رسیده است . از جمله می توان

به پل تاریخی کرج در مدخل ورودی شهر اشاره کرد که تا سال ۱۳۳۰ از آن برای

رفت و آمد استفاده می شده است .

یکی از نخستین خشت های دست سازدر بازمانده ی یکی از کهن ترین روستاها در

تپه ی ازبکی در غرب کرج کشف شد . این خشت به مناسبت سال گفتگوی تمدن ها

در نیویورک توسط رئیس جمهور خاتمی به کوفی عنان ، دبیر کل سازمان ملل متحد

تقدیم شد .

کرج از نخستین مراکزی است که با مهاجران اولیه از سرزمین های شمالی ، بر نخستین بامداد تمدن چشم گشود و نام آن نیز در اوستا آمده است . این شهر با توجه

به ظرفیت های اقلیمی ، داشتن راه های ارتباطی و نزدیکی به پایتخت ، توانسته است عنوان اولین شهر مهاجر پذیر کشور را به خود اختصاص دهد و از رشد جمعیت کم نظیری برخوردار باشد . به استناد آمار ، کرج یکی از ۷ شهر پر جمعیت کشور است .

پیشینه ی کرج

کرج با قدمتی دیرینه و جمعیتی انبوه و پیشینه ای تاریخی تا رسیدن به کلانشهر کنونی راه پر پیچ و خمی را پیموده است . د ادامه خلاصه ای از این پیشینه را می خوانیم . کرج در محدوده ی خیابان های کشاورز و مصباح ، روستایی تابع

بخش ساوجبلاغ از توابع حوزه ی ۱۹ تهران بود و در این دوره مرکز اداری و

تجاری آن گاهی تهران ، گاهی برغان و گاهی کردان و گاهی هشتگرد بوده است .

سپس شهر کرج تابع شهرستان تهران شد و نمایندگی های ادارات مرکزی به رتق

و فتق امور آن می پرداختند .

اما این شهرستان با جهشی سریع از دوره ی روستایی و شهری گذشت و به دوره ی

شهرستانی رسید و منطقه بسیار وسیعی را در بر گرفت :

اشتهارد و شهریار و طالقان و ساوجبلاغ و کوهپایه و بخش حومه ی تابع استان

تهران که در سال ۱۳۵۷ به مدت کوتاهی تابع استان مرکزی (اراک) بود و مجدداً

به استان تهران پیوست و سالها محدوده ی مرز شهرستان های قزوین و ساوه و

تهران و ضلع جنوب غربی استان مازندران همه قلمرو کرج به حساب می آید .

پس از انقلاب اسلامی ، با گسترش سریع افزایش جمعیت و پیدایش قطب های

جاذبه ای ، کرج به چندین شهرستان و منطقه تقسیم شد که اینک هر کدام از

بخش

های پیشین به یک شهرستان و بسیاری از روستاهای اقماری آن خود به شهر و

شهرک های تبدیل شده اند .

محدوده ای که امروز کرج بزرگ (شهر کرج) نامیده می شود ، در گذشته شامل

محلات و روستاهایی تابع حوزه ی کن و شهرستان شمیران و ساوجبلاغ

و شهریار بوده است و کلاک ، سرجو ، حصار ، وسیه ، باغ پیر ، بیلقان ، حسین

آباد بیلقان، علی آبادپرگیرگ ، تپه ی مرادآب ، بیدستان، صحرای ویان ، جوادآباد،

نهر رستم، دره ی دروا، حسناآباد، حاجی آباد ، صوفی ، باد ، ورگرد ، دلمبر، حیدر

آباد ، میان جاده ، شنبه دژ، نوزمین ، نهر میرزا آغاسی، بغ اسپان ، سیاہکلان، کسین،

کارخانه ی قند ، حسین آبادمهرشهر، جومرد آباد، سرحدآباد ، سیابرجی ،

سراسیاب، ده کرج ، حسین آبادراه آهن و شهر صنعتی و اطراف امامزاده طاهر

و امامزاده حسن و باغ فلاحت و مناطق دیگری که در سال های اخیر در محدوده ی

شهر کرج قرار گرفته رادبرمی گرفته است.

پس از سر شماری سال ۷۵ و دوره ی جدید ریاست جمهوری و مجلس شورای

اسلامی و ضرورت های عدیده ، به نظر می رسد که کرج تا رسیدن به مرحله ی

استانی مهم فاصله ای نداشته باشد .

موقعیت جغرافیایی کرج

کرج با وسعتی بیش از ۶۷۰۰ کیلومتر مربع ، در دامنه ی جنوبی البرز مرکزی قرار

گرفته است و از یک سو به کوهستان البرز در شمال و از سوی دیگر به دشت های داخلی قلات ایران در جنوب محدود می شود .

استان مازندران در شمال و استان مرکزی در جنوب آن واقع است و از شرق همسایه ی شمیرانات و تهران و اسلامشهر و از غرب همجوار قزوین است .

شهرستان کرج شامل بخش های ساوجبلاغ ، شهریار و رباط کریم است . در این سرزمین پهناور رودهای کرج ، طالقان رود ، رود شور و رود کردان جریان دارد

و دو سد امیر کبیر بر رود کرج ، و سد طالقان بر رود طالقان استوار گشته است .

سد طالقان در واقع سدی انحرافی است که برای هدایت آب طالقان به دشت های جنوب

شرقی قزوین احداث شده است .

اقتصاد کرج

کرج تا رسیدن به یک کلان شهر جهش سنگینی را متحمل شده است . به طوری که

جمعیت کرج طی ۴۰ سال ، ۱۰۰ برابر شده و از ۱۴ هزار و ۶۳۶ نفر در سال ۱۳۳۵

به یک میلیون و ۴۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۸۰ رسید و اکنون نیز از ۱۴ استان کشور

جمعیتش بیش تر است .

امروز شهری با چنین گستره ای نیازمند برنامه ریزی دقیق اقتصادی است . سرمایه گذاری در بخش خصوص ، جلب سرمایه ی داخلی و خارجی ، ایجاد اشتغال و استفاده

از سرمایه ی افراد برای خودشان می تواند به نفع نیازهای شهر کرج کمک کند . شهر کرج پیوسته در عرصه های مختلف از طلا یه داران بوده است ، چنان که در طول جنگ تحمیلی ۴ هزار شهید و ۱۲ هزار جانباز تقدیم انقلاب کرده است . این شهر دارای سه حوزه ی علمیه ، ۴۱۸ مسجد ، ۱۴۵۰ هیأت مذهبی ، ۶۵ حسینیه ،

۲۴ کتابخانه ، ۴۰ هزار دانشجو ، ۴۰۰ هزار دانش آموز و ۵۳ قهرمان ملی است . همچنین شرایط اقلیمی ممتاز و خاک حاصل خیز این شهر سبب شده است که این شهر

به پایتخت کشاورزی کشور شهرت داشته باشد ، به طوری که منطقه ی محمد شهر و مشکین دشت مرغوب ترین خاک کشاورزی ایران را داراست .

کیفیت مناسب و مطلوب آب های سطحی و زیر زمینی ، امکان تسویه و بازیافت فاضلاب در بخش کشاورزی ، خاکدار بودن بیش از ۷۰٪ از اراضی ، وجود شرایط مناسب گشت دوم و سوم در برخی نقاط ، وجود نهالستان های تولید نهایی برای ارضه به کل کشور و نیز صدور به خارج از کشور در بخش کشاورزی ، کرج را در موقعیتی

استثنایی قرار داده است .

گسترده‌گی صنایع تبدیلی و غذایی در استان ، وجود زمینه ی سرمایه گذاری در توسعه

و گسترش کشت های گلخانه ای برای تولید محصولات جالیزی ، امکان گسترش

ظرفیت های توسعه ی صادرات با وجود منطقه ی ویژه ی اقتصادی و فرودگاه پیام

وجود پتانسیل ژنتیکی دامی قابل بهره بردای در توسعه ی دامپروری وامکان پرورش

ماهی های سرد آبی نیز از جمله مواردی است که می تواند این کلان شهر را در عرصه

های بین المللی نیز شاخص کند.

بیشترین شاغلان کرج به ترتیب در بخش خدمات ، صنعت و کشاورزی مشغول هستند.

در کرج صنایع غذایی ، نساجی ، چرم سازی ، صنایع سلولزی و کشاورزی از

فعال ترین صنایع به شمار می رود .

در کرج معادن سنگ آهک و گچ ، معادن ساختمانی ، مس ، ذغال سنگ ، نمک ،

سیلیس و معادن شن و ماسه نیز وجود دارد .

ابعاد علمی آموزشی کرج

در شهر کرج مؤسسات آموزشی چون دانشگاه تربیت معلم حصارک ، دانشکده ی

کشاورزی کرج ، دانشکده منابع طبیعی ، دانشگاه آزاد اسلامی ، مرکز آموزش عالی

فرهنگیان فردوس ، مرکز آموزش عالی فرهنگیان امیر کبیر و مرکز تربیت معلم شهید

موسی قرارداد. همچنین دانشگاه پیام نور، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج ، دانشکده ی

کشاورزی تهران ، مؤسسه ی استاندارد ، مؤسسه ی سرم سازی رازی در حصارک ،

مؤسسه ی تحقیقات علوم دامی ، مؤسسه ی اصلاح و تهیه ی نهال و بذر و مرکز

پزشکی هسته ای و کشاورزی از دیگر مراکز علمی تحقیقاتی این شهر است .

بیمارستان صد تخت خوابی امام خمینی که قبلاً زندان بزرگ شهربانی بوده ، مؤسسه

ی

تصویر برداری پزشکی مرکزی کرج ، که یکی از بزرگترین مراکز تصویر برداری

کشور می باشد نیز از دیگر مراکز علمی کرج به شمار می رود .

بقعه ها و امامزاده های سرزمین کرج

بنای کنونی اکثر بقعه های سرزمین کرج مربوط به دوره ی صفویه است . صفویان

که داعیه شیعه گری داشتند ، شیعه را مذهب رسمی قرار دادند . رواج امامزاده هایی

که در ابران دفن هستند نیز در این دوران ، به همین سبب است .

بنای بقعه های متبرکه مطابق با معماری اسلامی ایران ساخته شده و بر خلاف مساجد

و حرم مطهر امامان معصوم ، در آنها گلدسته وجود ندارد که از این حیث به بناهای دوران سلجوقی شباهت دارند . اکثر بناها به صورت چهار گوش و گاه هشت گوش می باشند و در اغلب آنها کتیبه سازی رعایت شده است .

اکثر این امامزاده ها در داخل یا کنار روستاها قرار دارند و برخی از آنها به علت گسترش بافت شهری در داخل شهر واقع شده است .

شهرستان کرج بیش از ۸۰ امامزاده دارد که به برخی از آنها اشاره می کنیم .

اماکن مذهبی و زیارتی کرج

مسجد بلجرد با بیش از هزار سال قدمت در شمال شهر کرج واقع شده که ساختمان اصلی آن تقریباً تخریب گردیده است .

تکیه ی سپهسالار نیز در جوار بقعه ی امامزاده ابراهیم بن برهان الدین محمد بن علی

بن ابیطالب (ع) ، از نوادگان حضرت زین العابدین (ع) بنا شده است . این امامزاده

مربوط به ۱۳۲۶ سال پیش می باشد و مزار نواده ی مظفرالدین شاه که در این امامزاده

شفا گرفته بوده نیز در جوار این امامزاده قرار دارد .

امامزاده طاهر از دیگر اماکن زیارتی این شهر است. نسب وی نیز به امام زین العابدین (ع) باز می گردد.

امامزاده حسن، نوه ی امام هفتم شیعیان نیز در کرج مدفون است و بنای قدیمی این امامزاده که در عهد شاه طهماسب صفوی ساخته شده تخریب گردیده و بنای جدیدی در این محل احداث شده است.

امام زاده محمد، نوه ی امام موسی بن جعفر (ع) و بقعه ی آیگان منسوب به امامزاده هارون و هاشم نوادگان امام زین العابدین نیز از دیگر اماکن مذهبی و زیارتی کرج هستند. بقعه ی امام زاده هارون و هاشم در روستای لیلستان، مکانی سیاحتی به شمار می رود که دارای چشم انداز زیبای طبیعی است.

جاذبه های طبیعی و گردشگری

- سد کرج که در سال ۱۳۳۷ احداث شد، چشم انداز زیبایی را در اطراف خود ایجاد کرده است که از دیدنی های شهر کرج محسوب می شود.
- هفت چشمه یکی دیگر از جذابیت های طبیعت دیدنی کرج را به نمایش

می گذارد . این منطقه در کیلومتر ۱۷ جاده ی کرج - چالوس واقع شده است .

- رود خانه ی کرج با مساحت حوزه ی آب ریزی ۱۰۴۸ کیلومتر مربع از مناظر

طبیعی این شهر است . این رود خانه به سد کرج می ریزد و ۶۶ میلیون متر

مربع از آب آن درسال جهت تأمین آب شرب مصرفی تهران استحصال می شود .

- دیزین یکی از مراکز اصلی توریستی ایران است که در ارتفاعات جاده ی کرج -

چالوس قرار گرفته و در زمستان ها دارای پیست اسکی برفی و در تابستان ها

دارای پیست اسکی چمن می باشد .

- چنار هلجرد از کهنسال ترین درختان اینمنطقه به شمار می رود که قدمتی بیش

از دو هزار سال دارد . این درخت سایه خود را بر مسجد قدیمی روستای هلجرد

پهن کرده است .

- حمام هلجرد یکی از آثار باستانی کرج است که در کمالشهر قرار دارد و قدمت

آن را بیش از هزار سال تخمین می زنند . ساختمان این حمام با وسایل ابتدایی

ساخته شده است .

- پارک شهید چمران ۲۶ هکتار مساحت ، قدیمی ترین پارک کرج که گونه های

گیاهی چون اقاویا ، زبان گنجشک ، چنار ، توت ، کاج و ... در آن یافت می شود.

این پارک در سال ۱۳۴۸ احداث شده است .

• درخت سرو دو هزار ساله سه راه گوهردشت از کهنسال ترین درختان این منطقه به شمار می رود .

• روستای آتشگاه که به آن آتشکوه نیز می گویند ، در شمال کرج در دره ای زیبا واقع است و شهرت آن به خاطر سنگ های سرخ این کوه می باشد که از جنس آتش زنه است .

تل مهدیخانی که اکنون چیزی از آن به جا نمانده است ، از آثار عهد ساسانی این منطقه است که به عنوان آتشکده به کار می رفته است .

آثار به جا مانده از سلطنت پهلوی

استراحتگاه رضاشاه در مسیری دیزین و کاخ مروارید ، از آثار سیاحتی به جا مانده از سلسله ی پهلوی در کرج است . کاخ مروارید یکی از زیباترین کاخ ها به لحاظ معماری و تزئینات داخلی است . این کاخ که در مهر شهر کرج قرار دارد ، به

دستور شمس پهلوی ، خواهر محمد رضاشاه ، ساخته شده است و بدین جهت به کاخ

شمس نیز معروف است . وجه تسمیه ی مهرشهر نیز این است که این منطقه مهریه ی

شمس پهلوی بوده است .

آثار باستانی عصر صفوی

پل قدیمی کرج و مهمان سرای شاه عباسی از جمله آثار به جا مانده از عصر صفویه

است. در دوران صفوی ، پل قدیمی مهمترین معابر کرج و راه ارتباطی تهران به

چالوس بوده است . مهمان سرای شاه عباسی نیز متعلق به دوره ی فرمانروایی شاه

سلیمان صفوی است . دور تا دور حیاط این مهمان سرا ۲۱ حجره برای استفاده

مسافران و ۵ بارانداز برای نگهداری کالا و استقرار همرها و نگهبانان بنا شده

است . این بنا در دوره ی قاجاریه به عنوان اولین مدرسه برزگران و کشاورزان در

ایران مورد استفاده قرار گرفت .

کاروان سراهای کرج

هنگامی که کرج دهکده ای بیش نبود و بیش از ۱۰۰ خانه روستایی را شامل

نمی شد ، مسافرانی که بین قزوین و ری در حرکت بودند ، شبانگاهان از بیم دزدان

و به سبب خستگی سفر در کاروان سراهای کرج می آسودند . این کاروانسراها

موسوم به کاروان سرای شاه عباسی و کاروان سرای میدان کرج بود. در این مسیر ،

کاروان سراهایی موسوم به کاروان سرای سنگی ، کاروان سرای ینگه امام و

کهنوز نیز وجود داشت که پس از آن مسافران به قزوین می رسیدند .

کاخ سلیمانیه

این کاخ که در قرن ۱۹ میلادی در زمان فتحعلیشاه به دستور سلیمان میرزا پسر وی

بنا گردید و به عنوان قصر بیلاقی از آن استفاده می شد ، در محوطه ی دانشکده

کشاورزی واقع شده است . متأسفانه در طول سالهای گذشته برج قصر به تعدادی از

بناهای تاریخی اطراف آن به کلی تخریب شده اند : حمام تاریخی مصباح در داخل

بافت قدیم شهر در اطراف کاخ سلیمانیه ، قلعه ی تاریخی صلصال در کنار پل کرج

که مربوط به دوره ی صفویه است ، قلعه ی سال ها که به عنوان مرکز ژاندارمری

کرج استفاده می شد ، از جمله بناهایی است که نسبت به ارزش های تاریخ آن بی

توجهی شده است .

آثار پیش از اسلام

تپه ی ازبکی

این تپه ی باستانی که در ۷۳ کیلومتری غرب تهران ، برساتوبان تهران - قزوین

واقع است ، از توابع نظرآباد است . این روستا در برگیرنده ی بقایای شش هزار

ساله ی فرهنگی بیش از تاریخ و اوایل دوران تاریخی ایران از نیمه ی اول

هزاره ی هفتم تا نیمه ی هزاره اول پیش از میلاد یعنی دوران ماد هاست .

قلعه ی دختر شهرستانک

شهرستانک نگین زیبای البرز در کاسه ی شمالی قله ی توچال قرار دارد . این

منطقه از پیشینه ی با ارزش باستانی برخوردار است . قلعه ی دخترشهرستانک یکی

از قدیمی ترین آثار باستانی کوهستان های اطراف کرج و تهران است که روی قله ای

مشرف بر گردنه ی « آهاربشم » بنا شده است . این قلعه که بر بلندی های البرز

مشرف می باشد ، به قلعه ی ناهید نیز معروف است . گفته می شود این بنا متعلق

به

عصر ساسانیان است و احتمالاً قلعه یا آتشکده ای متعلق به ناهید ، فرشته آب در ایران باستان ، بوده است .

کاخ دره ی کل گیله

در دوران حکمرانی ناصرالدین شاه قاجار در سال ۱۲۹۵ هجری قمری بنای این

کاخ در دره ی کل گیله ی شهرستانک آغاز شد که تا ۱۲۹۸ هجری قمری ادامه یافت . پس از سقوط سلسله ی قاجار ، در اثر عدم توجه و رسیدگی و شرایط

نامناسب جوی منطقه و غارت و تخریب های انسانی ، بنای قصر رو به ویرانی

گذاشت . با توجه به جاری بودن مدام آب در این دره ، احیای این بنا و آثار تاریخی

شهرستانک می تواند بر جاذبه های توریستی منطقه بیفزاید .

بررسی جغرافیایی و ارائه راهبرد ساماندهی بازارهای روز شهر کرج

دکتر محمد سلیمانی ۱

بیان مسأله: بسیاری از شهرهای ایران دونوع بازاررا تجربه کرده اند :

۱- بازارهای سنتی دائمی که معمولاً به صورت مجموعه ای مسقف انواعی

از مشاغل ، خدمات و کارکردها را به صورت دائمی در خود جای می دهند

۲- بازارهای موقتی که عموماً در فضایی باز و به صورت دوره ای

ودرروزهای معین بر پا می شوند.

از لحاظ تاریخی ، بازارهای موقت حتی پیش از اسلام نیز در برخی مناطق و

شهرهای ایران بر پا بوده است . این نوع بازار ویژه جوامع روستایی و شهرهای

کوچک بوده و معمولاً در شهرهای بزرگ ، خصوصاً در محدوده داخلی فلات

ایران ، چندان مورد توجه نبوده است .

در دوره جدید با گسترش شهرنشینی شتابان ، بازارهای موقت در برخی شهرها

مجدداً رونق گرفته است . مطالعات موجود و نظر کارشناسان مؤید آن است که

احیا و گسترش دوباره بازارهای موقت در شهرها بر دو زمینه اصلی و علت

وجودی استوار است : یکی ارائه خدمات تجاری به شکل مجموعه ای و ارزانتر

به ساکنان کوی ها و محلات و حومه های شهر که اغلب توان لازم جهت ارائه

خدمات مربوط به شهروندان خود ندارند ؛ و دیگری ، جذب و ساماندهی خیل

عظیم دستفروشان که در جای جای بخش های مرکزی شهرها با « بساط گستری

»

در معابر عمومی مشکلاتی را برای شهروندان و مدیران شهری فراهم می آورند .

۱- عضو هیأت علمی گروه جغرافیا دانشگاه تربیت معلم کرج از جمله شهرهای بسیار پر رشد ایران است ، که طی کمتر از نیم قرن از یک روستا - شهر به یکی از کلانشهرهای میلیونی کشور تبدیل شده است . در این فرایند ، فرصت ، فرهنگ ، و نظام برنامه ریزی شهری سه عامل اصلی بودندند ، که موجب شکل گیری بافتها و محلات شهری بدون توانایی لازم در تأمین خدمات و نیازهای ساکنان خود ، در کلانشهر کرج شده اند . بدین ترتیب هم در پاسخ به نیازهای خدماتی ساکنان و هم در چهارچوب دو زمینه و علت فراگیریش گفته ؛ طی سالهای اخیر حدود بیست بازار روز در گستره کلانشهر کرج بوجود آمده است . ولی متأسفانه علیرغم نقش اهمیت همه جانبه این بازارها ، تا کنون اقدامی در خور جهت شناخت و برنامه ریزی آنها به عمل نیامده است . این در حالی است که حضور مشاغل گوناگون و فعالیت های متنوع در فضایی واحد که لزوماً جمعیت قابل توجهی را به سوی خود جلب می کند ، نیازمند ایجاد زیر ساخت ها ، امکانات رفاهی و مدیریت خاصی است . چرا که چنین فضایی در کنار نقش مثبت خود پیامدهای منفی و مشکلاتی نیز در پی خواهد

داشت که در مقیاس مقر و موقعیت جغرافیایی بازارهای روز و نیز در ابعاد

اجتماعی ، فرهنگی ، اقتصادی ، مدیریتی و کالبدی - فضایی و زیست محیطی

قابل بررسی است .

تحقیق حاضر در پی آن است که بازارهای روز شهر کرج را « به طور عام »

و بعد کالبدی - فضایی و مدیریتی آنها را به « طور خاص » مورد بررسی قرار

دهد و راهبرد سازماندهی بهینه آنها را ارائه کند . از این رو محورهای این

پژوهش به شرح زیر است :

۱- ویژگیهای زیرساختی و کالبدی - فضایی ؛

۲- وضعیت زیست محیطی و امکانات رفاهی ؛

۳- همجواری فعالیت ها و استفاده از زمین ؛

۴- « مقر » و « موقعیت بازارها » ؛

۵- مدیریت و قوانین و مقررات

۶- تدوین راهبرد سازماندهی بازارهای روز .

توسعه فضای شهری

شریعتی ۱

چکیده :

مهاجرت به همراه خود دستاوردهایی به ارمغان می آورد که یکی از چشمگیرترین

هدایای آن رشد فضای شهری و افزایش نیاز مردم به مسکن و امکانات شهری

خواهد بود. توسعه شهرستان کرج با پیروی از شکل جلگه و به موازات ارتفاعات

شمالی می باشد که در دهه های گذشته به صورت خطی - شعاعی و در محور شرقی

- غربی صورت پذیرفته است. در مجموع پیوستگی مناطق شهری با تأثیرپذیری

از محور ارتباطی اصلی شهر، یعنی خیابان شهید بهشتی (قزوین) و گذرگاههای

موازی آن در طول کریدورهای موازی یا عمود بر آن انجام شده است. البته در

سالهای قبل به علت عدم توسعه زیر بنای ارتباطی، همگام با توسعه پیکره شهر

رشد شهر با پیروی از امتداد گذرگاه های بین شهری مانند جاده ملارد، جاده

مهرشهر، جاده چالوس و اتوبان تهران - قزوین صورت گرفته است. ترکیب

و بافت شهر کرج بزرگ به گونه ای است که ضمن پراکندگی بیش از حد،

بخشهای مختلف شهر در فاصله بافت های ساخته شده، اراضی قابل توجهی به

صورت باز باقیمانده است، که طرح توسعه و عمران کرج با توجه به سرمایه

گذاری قابل ملاحظه در زیر ساخت های موجود سعی نموده تا نیازمندیهای فضای

آینده شهر را با استفاده از اراضی فوق الذکر و تکمیل زیر ساخت های نیمه تمام تأمین نماید. نتیجه این گسترش، تخریب فزاینده باغات و زمینهای کشاورزی و

ایجاد شهرکهای اقماری در اطراف کرج می باشد.

همچنین تبدیل برخی دهستانها به نقاط شهری از نتایج مهاجرت و توسعه فضای سکونت است. مهمترین این تغییرات تبدیل محمدآباد به محمدشهر، مشکین آباد به مشکین شهر، مرد آباد به ماهدشت و کمال آباد به کمال شهر می باشد. به طوریکه هم اکنون در شهرستان کرج شش شهرداری مستقل شامل شهرداری کرج به درجه ۱۱ و ۹ منطقه شهری، شهرداری های ماهدشت و اشتهارد با درجه ۵ و شهرداری های محمدشهر، مشکین شهر و کمال شهر با درجه ۴ وجود دارد. با نگاهی گذرا به بافت و ساختار شهرستان کرج، دو نوع بافت قدیمی و جدید را می توان تشخیص داد. بافت کهنه شهری در مناطق قدیمی به چشم می خورد و کرج قدیم را در اذهان زنده می کند و بافت شهری جدید که در مناطق جدید شهری همچون شهرکهای اقماری مشاهده می شود و به طور نامنظم و بدون برنامه رشد و تکامل یافته است. این مناطق نه تنها بر طبق اصول و قواعد شهرسازی بنا نشده اند، بلکه امکانات رفاهی در این نقاط پاسخگوی

جمعیت موجود نبوده و مشکلات فراوانی را به ارمغان آورده است .

ویژگیهای اقلیمی کرج

غلامرضا صفایی

چکیده :

منطقه کرج همانند سایر بخش های استان تهران در فصول سرد سال متأثر از

سیستم های شمالی و شمال غربی و غربی به ویژه جنوب غربی بوده و ریزش های

جوی آن که از ماه های آبان و آذر آغاز و تا اواسط اردیبهشت ماه ادامه دارد ،

تابعی از فعالیت های سیستم های فوق می باشد . از نظر ویژگیهای خرد اقلیمی ،

منطقه کرج از پاره ای جهات دارای مختصات شاخصی است که به آنها اشاره

می شود : منطقه کرج به لحاظ اقلیمی تحت تأثیر ارتفاعات البرز و دره چالوس

و رود خانه کرج قرار دارد ، که موجب خنک و مرطوب تر شدن این منطقه نسبت

به تهران می گردد و این تمایز تقریباً در تمام طول سال مشاهده می گردد .

علت اختلاف دمای کرج نسبت به تهران بخصوص در شبها به سبب نزدیکی

کرج به ارتفاعات شمالی و سرد شدن شبانه این دامنه ها و وزش باد کوه

به دشت می باشد .

دور بودن کرج از دشت کویر نیز موجب برودت و رطوبت بیشتر این منطقه

نسبت به تهران در فصول مختلف سال ، به ویژه در تابستان می گردد. در ناحیه

سد کرج به دلیل دره ای بودن منطقه و تقویت جریانات سیکلونیک که به دلیل

چرخش باد جلوی جبهه گرم ایجاد می شود و همچنین وجود رطوبت حاصل

از ذخیره آب موجود در محل و نیز وجود جریانات همرفتی در این ناحیه که

باعث ناپایداری و ایجاد ابرهای جوششی در داخل ابرهای پوششی

(نیمبواستراتوس) می گردد ، موجب تشدید بارندگی و افزایش ریزشهای جوئی

در این ناحیه نسبت به سایر نقاط می شود .

در مورد بارندگی های تابستانه کرج می توان اینگونه بیان داشت که گاهی اوقات

برخورد دو توده هوای گرم جنوبی و نسبتاً سرد و مرطوب شمالی که در سطوح

فوقانی ناحیه البرز صورت می گیرد ، موجب می گردد که ابرهای جوششی

بسیار فعال در منطقه پدید آمده و ریزشهای رگباری شدیدی را بوجود آورد

که غالباً همراه با سیل است .

برخی از مشخصه های اقلیمی ایستگاه هواشناسی کشاورزی کرج در دوره آماری

۱۳۵۰ تا ۱۳۷۸ به شرح ذیل می باشد :

میانگین بارندگی سالیانه کرج در حدود ۲۵۳ میلیمتر با ضریب تغییرات ۲۴/۱

درصد و حداقل ۸۹/۳ میلیمتر و حداکثر ۳۷۴/۴ میلیمتر می باشد . بیشترین رکود

بارندگی ماهانه کرج ۱۲۷ میلیمتر در اسفند ۷۴ ثبت شده است . حداقل و حداکثر

مطلق دما به ترتیب ۲۰- و ۴۲ درجه و میانگین سالیانه نیز ۱۳/۹ درجه سانتیگراد

می باشد . ماه مرداد با میانگین ۲۶/۴ درجه سانتیگراد و دی با ۰/۸ درجه

سانتیگراد به ترتیب گرمترین و سرد ترین ماه سال محسوب می شوند . میانگین

سالیانه رطوبت نسبی ۵۰ درصد و میانگین حداکثر و حداقل آن به ترتیب ۷۰ و ۳۵

درصد می باشد . جمع تبخیر سالیانه از تشت کلاس الف بالغ بر ۲۲۰۰ میلیمتر

می باشد . دی با متوسط ۵۰ میلیمتر و تیر با ۳۷۵ میلیمتر به ترتیب کمترین و

بیشترین مقدار تبخیر را دارا هستند . باد غالب در کرج که بر مبنای سه نوبت

دیدبانی (صبح ، ظهر و عصر) محاسبه گردیده است ، به استثنای مرداد ماه

که جنوب شرقی است در بقیه ماهها غربی است .

نگرشی بر سیمای محیط زیست شهرستان کرج

حسن کیانفر ۱

چکیده:

محیط زیست مجموعه بسیار عظیم و در هم پیچیده ای از اجزاء و عوامل فعال

گوناگونی است که بر اثر یک روند و تکامل تدریجی موجودات زنده و اجزای سازنده سطح زمین شکل گرفته است. این مجموعه که از آب، هوا، خاک،

انرژی، حیات زیستی و غیره تشکیل شده است، طبیعت و کلیه موجودات زنده را در بر گرفته بر فعالیتهای انسانی تأثیر می گذارد و در ضمن از آنها متأثر می شود.

نگرش گذرا بر وضعیت محیط زیست در دهه های اخیر نشان می دهد که نه تنها

اثرات مخرب انسانی بر محیط زیست کاهش نیافته بلکه مسائل حاد و بغرنج جدید

مانند آلودگی شدید آب، هوا، خاک و کاهش تنوع زیستی را به دنبال داشته است.

شهرستان کرج با جمعیتی معادل ۱/۵۰۰/۰۰۰ نفر در ۳۵ کیلومتری غرب

تهران واقع گردیده و دومین شهر بزرگ استان به شمار می آید، که به علت موقعیت

خاص جغرافیایی، نزدیکی به پایتخت، وجود بازار کار، توسعه روزافزون صنایع

مختلف، دامداری و دامپروری، باغداری و کشاورزی، وجود مراکز متعدد

آموزش عالی، مکانهای متنوع گردشگری، تفریحی و توریستی، مترو و جاده

های مواصلاتی نظیر آزاد راه تهران - کرج - قزوین و همچنین محور کرج -

چالوس از جایگاه ویژه ای در سطح استان تهران و کشور برخوردار است. به

طوری که طی دو دهه از یک شهر کوچک - ییلاقی به یک کلانشهر تبدیل شده است .

۱- رئیس اداره حفاظت محیط زیست شهرستان کرج

جاذبه های فوق الذکر، توسعه روز افزون شهر کرج را به دنبال داشته است و

آمارها نشان می دهد شهرستان کرج از نظر جمعیت ، صنایع و سایر شاخص ها

به تنهایی با چند استان کشور برابری می کند .

حفاظت از این ودیعه الهی ، صور مختلف دارد . شناسایی منابع آلاینده محیط و

کنترل و کاهش آلودگیها تا حد استانداردهای سازمان حفاظت محیط زیست و همچنین

جلوگیری از تخریب و تجاوز در طبیعت . شکار و صید بی رویه و به طور کلی

برقراری پایداری در محیط از اهداف اصلی و محوری محیط زیست می باشد و این

مهم زمانی تحقق خواهد یافت که امکانات و تجهیزات مادی و نیروی انسانی

ادارات ، حفاظت محیط زیست هر منطقه با مسائل و معضلات زیست محیطی

حوزه استحضاضی مربوطه همخوانی داشته و متعادل باشد و آحاد مختلف مردم نیز

همکاری لازم را در این خصوص مرعی دارند .

مجموعه حاضر تحت عنوان نگرشی بر سیمای محیط زیست شهرستان کرج بیانگر وضع موجود محیط زیست کرج در دو بخش محیط زیست انسانی و محیط زیست

طبیعی می باشد . در بخش اول (محیط زیست انسانی) علاوه بر ارائه خلاصه ای

از موقعیت جغرافیایی ، راههای ارتباطی ، وضعیت آب و هوایی ، جمعیت ، علل

اساسی توسعه شهرستان ، مسائل و معضلات زیست محیطی شهرستان ، اهمیت

فضای سبز ، مهمترین اثرات درختان در محیط زیست ، آمار فضای سبز ، نحوه

کاربری اراضی از دیدگاه محیط زیست ، شهرکها و مناطق صنعتی ، صنایع و

کارخانه های تولیدی و صنعتی حوزه استحفاظی و تقسیم بندی صنایع مستقر در

شهرستان با توجه به فرآیند تولید نیز به بحث گذاشته شده است .

در بخش دوم (محیط زیست طبیعی) از میان سه بحث منطقه حفاظت شده البرز

مرکزی (جنوبی) ، رودخانه حفاظت شده کرج و منطقه آزاد اشتهارد ، به دلیل

اهمیت ویژه و نقش مهم مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط

زیست ، دو مبحث منطقه حفاظت شده البرز مرکزی (جنوبی) و رودخانه حفاظت

شده کرج مورد تجزیه و تحلیل واقع گردیده است .

بنابراین با تعمق در مجموعه حاضر می توان مؤثرترین و مهمترین عامل تغییرات زیست محیطی را خود انسان دانست ، که با موجودیت یافتن در آن و با فعالیت هایی

که برای تداوم زندگی در محیط زیست انجام می دهد ، اعم از کشاورزی ، صنعت و بهره برداری از منابع و امکانات ، ضمن ایجاد تغییرات مفید و مناسب در زندگی خود ، سبب آلودگی و تخریب آن نیز می شود . بدیهی است که فعالیتهای انسان در راستای توسعه به هر طریقی که باشد اثرات

مختلفی بر محیط زیست خواهد داشت لیکن نمی توان این فعالیتهای را که جنبه حیاتی

برای بقای انسان دارد محدود کرد . بلکه برعکس باید متناسب با نیازهای حال و آینده

هر چه بیشتر در توسعه و تکامل آن تلاش نمود مشروط بر اینکه به بهای نابودی

محیط زیست و منابع طبیعی نیانجامد .

بنا براین با توجه به اینکه هر فعالیتی مستلزم بهره برداری موادی از طبیعت و دفع

موادی دیگر در آن است ، لذا کلیه فعالیت ها و اقدامات در راستای هر هدفی باید در

چارچوب ظرفیتهای محدود محیط زیست مورد بررسی قرار گیرد تا به بقاء و

پایداری محیط زیست لطمه ای وارد نگردد . امروزه مسأله حفظ محیط زیست به

عنوان یک مسأله فراملیتی ، فرامذهبی و فارغ از مرزهای سیاسی و جغرافیایی

جهان پذیرفته شده است . به عبارت دیگر زمان آن فرا رسیده است که مسؤلین

سیاسی تا پایین ترین رده های تخصصی در تمامی رشته های علمی ، پیش از هر

حرکتی در گستره زندگی ابتدا به محیط زیست و حفاظت از آن بیاندیشند .

مدل پهنه بندی تخریب ناشی از زلزله در شهرستان کرج

دکتر منیژه قهرودی تالی ۱

چکیده :

از دیدگاه ریخت شناسی شهرستان کرج در گستره البرزمرکزی جای دارد ، که در فاز کوهزایی پس از ائوسن پسین چین خوردگی پیدا کرده است و ناهواریهایی حاصله در فاز

پایانی کوهزایی آلپی مجدداً تحت تأثیر چین خوردگی قرار گرفته و به این دلیل اکثر

محور چین ها خمیدگی پیدا نموده است .

غیر از فشارهای کوهزایی چین ها تحت تأثیر حرکت گسله های اصلی نیز قرار گرفته و ریخت نخستین خود را از دست داده اند . در واقع زمینی که شهرستان کرج بر آن

گسترده است ، زمین یکپارچه و محکمی نیست . بلکه بوسیله گسل های متعدد کوچک و

بزرگ که بیشتر جهت شمالغربی - جنوبشرقی یا غربی - شرقی دارند ، شکسته و

قطعه قطعه شده است . شواهد مشخص نشان می دهد که این قطعات اغلب نسبت به هم

حرکت هایی داشته اند و مطالب مستدلی در زمینه امکان زمین لرزه های شدید در کرج

نوشته شده است . وقوع چند زمین لرزه در مشرق ، شمال و غرب شهرستان کرج در

سالهای اخیر ثبت شده است .

اهم گسله های متعددی که شهرستان کرج را تحت تأثیر قرار داده اند و برخی از آنها نیز

فعال می باشند عبارتند از :

- راندگی شمال تهران که از شمال شهر کرج می گذرد و با جهت شرقی - غربی پس

از حدود پانزده کیلومتر در نزدیکی کردان به گسله باغستان می پیوندد . شاخه ای از

این راندگی ، در جهت شمالغربی - جنوبشرقی حدود چهارده کیلومتر ادامه پیدا کرده اما پس از رودخانه کردان اثر آن دیده نمی شود و از روستای چندار راستای این گسل به سوی غرب برگشته و تا منطقه هشتگرد ادامه پیدا می کند .

۱- استادیار دانشگاه تربیت معلم مرکز جهاد دانشگاهی واحد دانشگاه تربیت معلم تهران
- راندگی باغستان که ادامه گسله وردیچ - پورگان می باشد . این راندگی ابتدا جهت شرقی - غربی دارد . ولی پس از گذشت هفت و نیم کیلومتر به شاخه های فرعی دیگر با راستای جنوبشرقی - شمالغربی تقسیم می شود و حدود ده کیلومتر ادامه پیدا می کند .

- راندگی اشتهارد با جهت شرقی - غربی که طول آن حدود سی و پنج کیلومتر است .
گسل جنوب گرگان و گسل جارو که با جهت شرقی - غربی ، شیبی به سوی شمال دارند .

- گسل کاظم آباد در دو کیلومتری شرق کلاک در شمال اتوبان کرج - تهران با امتداد شمالغرب - جنوبشرق قرار گرفته است .

- گسل گرمدره در جنوب گرمدره در شرق کاروانسرا سنگی و جنوب جاده تهران - کرج واقع شده است .

در فاصله این گسلهای اصلی دهها گسل قائم یا مایل کوچک و محلی وجود دارند که

بیشتر زیر بنای زمین های شهرستان کرج را در بر گرفته و ساختمان صدها هزار مسکن به سطح این زمین های شکسته قرار گرفته است .

در این مقاله تمامی گسلهایی که شهرستان کرج را تحت تأثیر قرار داده اند از

تصویر رنگی حاصل از ترکیب باندهای ۲، ۳، ۴، سنجنده TM ماهواره

لندست به مقیاس ۱:۱۰۰/۰۰۰ استخراج گردیده و در محیط GIS محدوده هایی

که در معرض خطر تخریب ناشی از لرزه خیزی می باشند شناسایی و نقشه های مربوط به آن تهیه گردیده است .

کرج ، بحران آب و امکانات بالقوه استفاده از آبهای زیر زمینی

حمید سعیدی ۱

چکیده :

آب این نعمت بی همتای الهی که اساس و ریشه خلقت آدمی بوده و هست ، تا آنجا که خلقت انسان از خاک را ، به پاک ترین آبهای موجود در بهشت و گل شدن این خاک و دمیدن روح قدسی پروردگار در آن نسبت داده اند . به راستی در پس این ظاهر بی اثر ، چه اسرار شگرفی نهفته است . ماده ای فاقد هرگونه مشخصه بارز فیزیکی - بی رنگ ، بی بو ، بی مزه - که اکسیر حیات است و مایه زندگانی .

در این مقاله بر آن نیستیم که پرده از اسرار این پدیده شگفت انگیز برداریم یا به عناصر متشکله آن پردازیم . بلکه بر آنیم که بدانیم در حال حاضر تا چه حد با این مایه حیات آشناییم . و برآنیم تا درک کنیم در روندی که رو به تمام شدن حیات بشری در کره خاکی ، گرم شدن تدریجی زمین (و شاید هم ایجاد رفته رفته ماوای دوزخیان در زمین ، همان ماوایی که خداوند در قرآن به آن بشارت داده است) گذارده است . ما از آب چه می دانیم و برای بهره مندی بهتر

از این نعمت الهی چه تمهیداتی اندیشیده ایم .

به راستی سهم جهان از بهره گیری از این نعمت الهی چقدر و کشور عزیز

ما ایران در کجای این سهمیه بندی قرار گرفته است ؟ سهم ایران از آب چقدر

است ؟ و توانایی بهره برداری ما از آن چگونه است ؟

کشور ایران به علت موقعیت خص جغرافیایی خود با عرض شمالی ۳۹ /۵

درجه در شمالی ترین حد و ۲۵ درجه در جنوبی ترین موقعیت و طول

جغرافیایی بین ۴۴ و ۶۳ درجه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ

و با مساحت تقریبی ۱/۶۴۸/۰۰۰ کیلومتر مربع و به سبب وضع خاص

پستی ها و بلندی هایش که مانع از استقرار ابرهای برفی و بارانی

می گردد یکی از نواحی خشک و نیمه خشک جهان می باشد . مقدار

مقدار متوسط بارندگی سالانه در ایران به طور مطلق وبدون توجه به

تلفاتی که بایستی در محاسبه میزان بارندگی مفید منظور شود فقط در حد

۲۵-۳۰ سانتیمتر در سال است . که در واقع کمتر از یک سوم حد متوسط باران

سالانه کره زمین (معادل ۸۶ سانتیمتر) می باشد .

در این مقاله که اکنون به سرفصلهای مطروحه در آن اشاره می کنیم ، آنچه مورد

تحلیل ، کندو کاو و بررسی قرار گرفته است به قرار زیر می باشد .

۱ - در این مقاله دلایل اهمیت و لزوم توجه به مسأله آب به عنوان یکی از اساس

ترین نیازهای حیاتی و بشری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است .

۲ - علاوه بر آن ، وضعیت ایران در برخورداری از منابع آب مورد توجه و دقت

نظر قرار گرفته تا بدانیم با توجه به اهمیت اساسی نیاز به آب ، در چه موقعیتی

نسبت به بهره برداری از آن قرار داریم .

۳ - پس از ارائه نتایج مطالعات فوق ، به آنچه در خصوص بهره گیری از منابع

آب در ایران و به همت دولتمردان این آب و خاک صورت گرفته است اشاره ای

نموده ایم تا بتوانیم گوشه ای از تلاش و همت دولتمردان ایران اسلامی در بهره گیری

از منابع آب را قدر نهیم .

۴ - در تحلیلی متمرکزتر توجه خود را به یکی از پراهمیت ترین موقعیتهای

مصرف آب و در عین حال بحرانی ترین منطقه در خصوص بهره برداری

از آب معطوف نموده ایم . مسأله بحران آب استان تهران که قلب تپنده کشورمان

ایران است ، در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته است .

۵ - در تعیین راهکارهای مقابله با بحران آب ، به بررسی و تحلیل منابع آب

قابل بهره برداری در استان تهران از جمله منابع آب قابل استحصال شهر کرج

پرداخته ایم تا بتوانیم در صورت مهار این منابع با کمترین هزینه این منابع را

جهت مصرف در استان تهران به خدمت بگیریم .

۶ - در این مقاله شهر کرج و موقعیت زیست محیطی منحصر به فرد آن با

منابع آب متعدد و قابل توجه ، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است . تعداد

این منابع ، مقادیر آب قابل استحصال از آن ، همچنین کیفیت و میزان آبدهی

این منابع آب ، در شهر کرج ، مورد بررسی و گزارش گیری قرار گرفته است .

۷ - در بخش مهندسی آب ، سازوکار استفاده از این منابع آب ، امکانات و

تجهیزات مورد نیاز جهت استحصال این آبها مورد بررسی و برآوردهای

مهندسی قرار گرفته است . امکانات مهندسی مورد نیاز جهت این امرس از

بررسی به صورت اطلاعات جامعی از تأسیسات راهبردی این صنعت از

جمله تأسیسات ذخیره سازی ، پمپاژ ، تصفیه و برداشت گردآوری و به

صورت نقشه های کاربردی ارائه شده است .

۸ - در قسمت محاسبات فنی نقشه های فلودیگرام (PFD) ، نقشه های

(P&ID) و چیدمان تجهیزات یک کارخانه تصفیه آب به انضمام سایر

اطلاعات مفید مهندسی دیگر در صنایع آب آشامیدنی و آبهای معدنی

ارائه شده است .

۹- در بحثهای اقتصادی این مقاله به میزان صرفه جویی در میزان آب ،

تلفات کم حاصل از هرز رفتن آب ، صرفه جویی در هزینه های استحصال

و انتقال آب و میزان صرفه جویی در انرژی ، در صورت استفاده از منابع

آبهای زیرزمینی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است .

۱۰- در مقوله اجرایی اهداف این مقاله به بحث مهندسی آب و چگونگی

امکان تأسیس مراکز و کارخانه های تولیدی آب آشامیدنی و معدنی در شهر

کرج پرداخته ایم و راهکارهای متعدد استفاده از این منابع را توضیح داده ایم .

نقشه های کاربردی مربوط به ساخت مراکز جمع آوری آب و بهره برداری

از آن را نیز ارائه نموده ایم .

۱۱- و در نهایت جمع بندی خود را در راهکارهای عملی و مهندسی برای بهره

برداری از آبهای زیر زمینی شهر کرج ارائه نموده ایم .

بررسی نقش پرامترهای ژئومورفولوژی در کاهش اثر بلایای طبیعی در شهرستان کرج

دکتر عزت الله قنواتی ۱

چکیده:

طبق گزارشهای جهانی تعداد انسانهایی که هر سال در معرض سوانح طبیعی

قرار می گیرند ، رو به افزایش است . به طوری که در دهه ۱۹۶۰ هر ساله

۵۰ میلیون نفر در معرض سوانح طبیعی قرار گرفته اند ؛ ولی در اواسط

دهه ۱۹۹۰ این میزان به ۲۵۰ میلیون نفر در سال افزایش یافته است . این

رشد در آثار سوانح طبیعی به این دلیل نیست که حوادث مخاطره آمیز زیادی از قبیل زلزله ، سیل و غیره وجود داشته است ؛ بلکه این دلیل است که انسان های زیادی ناچار به سکونت در مکانهایی شده اند که بالقوه در معرض سوانح طبیعی می باشند . روند افزایش جمعیت شهر کرج در سالهای اخیر منجر به رشد و توسعه فیزیکی شهر در جهات مختلف به ویژه جنوب و غرب شده است . این توسعه فیزیکی که خود ناشی از افزایش قیمت زمین و مسکن در نواحی مناسب شهری می باشد ، آثار زیانبار زیست محیطی و مورفولوژیکی عمده ای را به وجود آورده است ؛ به نحوی که اقشار کم درآمد به ناچار به سوی مناطقی که از نظر زمین ارزانتر ولی از نظر مسایل محیط و ژئودینامیک آسیب پذیری بیشتری دارند ، هجوم آورده اند . این مناطق در کرج شامل حریم رودخانه ، مسیل ، مناطق شیب دار و مناطق ناپایدار دامنه ای می باشند .

با توجه به اینکه پدیده های ژئومورفولوژی همیشه با پویایی و دینامیک محیط طبیعی همراه است . لذا قبل از هرگونه اقدام در بهرب برداری از چنین مکانهایی می بایست عملکرد و فرایندهای حاکم بر آنها نیز مورد توجه قرار گیرد .

در غیر این صورت تعادل مورفودینامیک محیط به هم خورده و با بروز

پدیده هایی از قبیل سیل ، زلزله ، ریزش و لغزش ، خسارات مالی و جانی
جبران ناپذیری به بار می آید .

در این تحقیق ابتدا واحدهای ژئومورفولوژی منطقه کرج معرفی و سپس

مسائل و مشکلات ژئومورفولوژیکی و زیست محیطی ناشی از تجاوز به

حریم رودخانه کرج ، احداث و واحدهای مسکونی نامناسب در شیب های

ناپایدار در دامنه ها و تپه های زورآباد بررسی و راهکارهای لازم جهت

به حداقل رساندن اثرهای بلایای طبیعی و خسارتهای ناشی از آن در

شهرستان کرج ارائه شده است .

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم

تخت رستم ، تخت جمشید ثانی

محمد علی محمدی ، مهدی عبداللهی و علیرضا عبد الله

چکیده :

در چند کیلومتری مرکز شهرستان شهریار ، یک آتشکده از دوره اشکانیان بر جای مانده است که به آن تخت رستم یا تخت جمشید ثانی می گویند .

ارتفاع پایه های این آتشکده که سالم و بدون تخریب است ، به ۶ متر می رسد . ساختمان اصلی آتشکده و اتاق های مختلف آن به مرور زمان ، خراب شده

و در خرابه های آن ، جاهای مختلف این آتشکده آشکارا هویداست . اتاق های موبدان ، نشیمنگاه موبدان و زیارتگاه های عمومی مردم در این بنا به وضوح

دیده می شود و آتشدان مخصوصی که در همه آتشکده ها وجود دارد ، تقریباً سالم و

دست نخورده باقی مانده است محل آتشکده : از نظر موقعیت مکانی در ارتفاع

حدود ۱۰۰ متری ساخته شده که از این حیث در مقایسه با آتشکده های دیگر ، ساختمان این بنا بر اساس قوانین خاصی بنا شده است . این آتشکده از معدود آتشکده

های منطقه است که هم از نظر ارزش و هم از نظر ساخت بنا و نوع معماری به آتشکده های ری و آتشکده کرج (آتشگاه) قرابت بیشتری دارد . هدف این تحقیق بررسی ساختمان بر جا مانده از این آتشکده در مقایسه با دیگر آتشکده ها از نظر ساخت بنا ، موقعیت بنا ، جایگاه های مختلف در خود بنا و همچنین بررسی احتمال

ارتباط بین آتشکده تخت رستم با سایر آتشکده های منطقه است که کاملاً موارد فوق

مورد بررسی قرار گرفته اند .

تپه های باستانی منطقه در گذشته ، حال و آینده

محمد علی محمدی ، مهدی عبداللهی و علیرضا عبد الله

چکیده :

در این تحقیق تپه های باستانی که در حوزه جغرافیایی کرج موجودند ، به دو دسته

تپه های باستانی با درجه اهمیت ۱ و تپه های باستانی با درجه اهمیت ۲ تقسیم

می شوند . این تقسیم بندی نه از جهت نوع بهره برداری و دلایل ایجاد ، بلکه

از جهت وسعت و تحت پوشش قرار دادن جمعیت انجام گرفته است . گروه تحقیق

، اغلب تپه های باستانی منطقه را بازدید کرده و درباره ارتباط بین تپه ها ،

وضعیت کنونی تپه ها و همچنین تهیه نقشه کلی تپه های باستانی کرج اقدامات لازم

را انجام داده اند . هدف از این تحقیق ، ردیابی و دستیابی به نقشه کلی تپه هاست که

در حال انجام شدن است . از نظر نوع استفاده از تپه ها در گذشته ، مهمترین موارد

استفاده شامل : اسکان جمعیت ، به عنوان قلعه های جنگی و همچنین به عنوان

نوارهای مرزی بین مناطق مختلف بوده است که در این تحقیق به این موارد اشاره کرده ایم .

همچنین چون بسیاری از این تپه ها در مناطق مسکونی و باغ های منطقه قرار

گرفته اند ، لزوم محافظت از این تپه ها بسیار حیاتی به نظر می رسد .

آتشدان سنگی

محمد علی محمدی ، مهدی عبداللهی ، علیرضا عبد الله و عبد الله عبد اللهی

چکیده :

بنا به عادات مرسوم پیشینیان ما ، آتشکده ها در نقاطی نسبتا مرتفع و در عین حال

قابل دسترس برای عموم مردم ساخته می شده است . نمونه های بارز این آتشکده ها:

آتشکده آتشگاه ، آتشکده تخت رستم و آتشکده ری است . فلسفه بنای آتشکده ها و

ارتباط آنها با هم ، بحث بسیار مفصلی است که باید در جای خود به آن پرداخته

شود . در این میان از وجود یک آتشکده در روستای کندر یاد می کنیم که آتشدان

آن به طور عمودی ، به عمق ۲/۵ متر و به قطر ۱/۵ متر در داخل سنگ با قلم ،

کنده کاری شده است .

این آتشکده در ارتفاع ۱۰۰ متری روستای کندر قرار گرفته است . نوع مصالح بنای آن از خشت و گل بوده که امروزه به کلی ویران شده و در پشت این آتشکده ،

آثار و بقایای ساخته دست انسان وجود دارد . حفر این حفره ، از اراده پولادین مردم آن زمان و اشتیاق آنان برای اطاعت از دستورهای مذهبی حکایت می کند . نوع ساروجی که در آن به کار برده شده است ، با نوع ساروج بنای تخت رستم ، مشابهت های بی شماری دارد. هدف از انجام دادن این تحقیق ، شناسایی آتشکده های

مناطق مختلف کرج ، بررسی مصالح مصرفی و همچنین بررسی اعتقادات مردم منطقه بوده است .

قلعه دختر لورا

کاظم عرب

چکیده :

دامنه های جنوبی رشته کوه البرز به جهت موقعیت سوق الجیشی مکان مناسب

جهت احداث قلعه بشمار می رفت . بدین جهت در طی قرون میانه اسلامی

(۳ تا ۷) مجموعه قلعه هایی در این در این نواحی از قزوین تا دامغان بنا ،

یا مورد مرمت قرار گرفته اند که نقطه اوج فعالیت آنها به هنگام اقتدار اسماعیلیان

طی قرون ۵ و ۶ هجری قمری بوده است . قلعه « لورا » واقع در ۵۹ کیلومتری

شمال خاوری شهرستان کرج - در مسیر جاده کرج به چالوس در محل تنگه
کسیل

از جمله این قلاع نظامی ارتباطی است که به شهادت متون تاریخی به هنگام اقتدار

اسماعیلیان در اختیار آنان بود و پس از افول جنبش اسماعیلیه گه گاه میان

فرمانروایان محلی دیلمستان و پشت کوه رستمدر که برخی دست نشانگان امرای

تیموری بودند دست به دست می شد و به نظر می رسد که این قلعه همچون
اغلب

قلاع نواحی شمالی ایران با تصرف کامل این نواحی توسط خاندان صفوی در حول

و حوش سال ۱۰۰۱ هجری قمری برای همیشه متروک گردید . در این مختصر

تاریخچه قلعه (با توجه به متون تاریخی) و وضعیت قلعه (با توجه به شواهد

باقیمانده) مورد بررسی قرار گرفته اند که در اصل مقاله به آن پرداخته شده است .